

Añaskitu

Wawakuna ñawinankupaq
Tawa chunka kimsayuq, N° 43 - abril 2005

Suplemento del Conosur
Ñawpaqman N° 111

Trojaman saqsachina,
wata junt'ata mikhuna
kananpaq.

Willariwanchiq:

Link'u Pata comunidad, Central Regional Altamachi jap'iyi kachkan, provincia Ayopaya. Kay chiqapi tukuy Añaskitu p'anqata riqsiytawan may kuisqa ñawirirqanku. Kay Link'u Patapi waynuchukunapaq, sipaskunapaq ima jatun yachay wasi jina kachkan, CETHA "Suma Sartawi" nisqa. Chaypiri yachakuq Nemesia Rocha Campos nirqa: "Nuqa wawakunapaq cuentitota willarisaq nispa, kayta willariwanchiq.

Cuentarisaykichi cumpa Antuñumantaq

Cumpa Antuñumanta

Nemesia Rocha Campos

Cumpa Antuñuqa p'unchayninpi burru mikhuq risqa, chaymanta burruman chayasqa.

- Buendia don burro nisqa a, niptintaq.
- Buendia cumpa Antuñu, nisqa.
- Kunan dia p'unchayniy kachkan, p'unchayniypiqa burrutapuni mikhunay kachkan, nisqa. Chaymantataq burru kutichisqa:

- Nuqata mikhuq munaspaga, chakiymanta khichkasta urqhuriway, manachay khichkaykusunqa. Cumpa Antuñuqa chinpasqa, chakinmanta khichkataqa urqhuchkasqa, chayllapi ukta jayt'aspa, urata chinkaykuchisqa cumpa Antuñutaqa, chanta qhaparirikuspa ripusqa.

Chaymanta khuchimanñataq risqa, khuchiman chayaspaqa nisqa:

- Buendia khuchi
- Buendia cumpa Antuñu.
- Kunan dia p'unchaynin kachkan, p'unchayniypiqa khuchitapuni mikhunay kachkan, nisqa Antuñuqa

- Nuqata mikhuq munawanki chayqa, sinqitaymanta mikhuwanki, qan kay qaga puntapi sayanki nisqa. Chanta Antuñuqa mikhuq chimpaykusqa, chinpaykuptinkamataq, ukta tiqmuspa qaga urata chinkaykuchisqa, chanta qhaparispa ripullasqataq cumpa Antuñuqa.

Chaymanta corderosta rikuspa,
 corderosmanñataq risaq nisqa a.
 Chaypi iskay corderos
 maqanakuchkasqanku.

- Buendía nisqa a corderostaqa.
- Buendía nispa kutichisqanku.
- Nuqapta kunan día p'unchayniy kachkan, p'unchayniypiqa corderostapuni mikhunay kachkan nisqa.

- Nuqaykuta mikhuy munaspaqa, ñawpaqta justiciataraq ruwawayku, chanta mikhurqukuwaq corderosqa nisqanku,
- Ya, nisqa Antuñuqa,
- Chawpiykuman sayay nisqanku, corderitusqa chawpinkuman sayachisqanku, chanta chawpinkuman sayaptintaq, pura q ladumanta qunakapullasqankutaq, kikinpi Antuñutaqa p'altarpapusqanku, q'ala qhaparichisqanku. Antuñuqa qhaparirispá ripullasqataq.

Chanta, jaqayniypiqa iphiñata rikusqa, umacharikusqa:

- Jaqaypi uwija uñitas tiyan, chayman risaq, nisqa Antuñuqa.
- Chayasqa iphiña ch'ukllaman, chaypitaq uwija uñitas kachkasqanku.

- Buendía wawas nisqa.
- Buendía nisqanku.

Kunan día p'unchaynin kachkan, p'unchayniypiqa uwija uñitastapuni mikhunay kachkan.

- Nuqaykutapuni mikhuy munaspaqa charanquykítaraq tocaríy. nuqayku takirisqayku, nisqanku uwija uñitasqa.

Antuñuqa tocarisqa ari, tocaríptintaq uwija uñitasqa takirisqanku ba, ba, baaaaaa nispa, ajinallapi phiña allqukuna llusqsimusqanku, kikinpi Antuñutaqa phirirpapusqanku.

Chaypi kay willaysituqa tukukapun.

Papa al sara uqhar

Imaynalla wawas!!!!:

Pascua qayllapi, Raqaypampa llaqtaman rirqani, p
sutinku kasqa Aida, Hilaria, Claudio ima. Kay wawak
tatasninkuwan papa, alverja cosechaman richka
paykunawan khuchka rirqani. Chaypiqa tukuy
michinamanta, cabrero allqkunamanta,
Cosechamanta parlaspari

Papa cosechamanta:

Kaypiqa ajinata ruwayku:
Ñawpaqta papa cosechakun.
Papata allanchiq, chaymanta allaytawan aqllanchiq.
Papa aqllanapi, jatuchiqninta uk chiqaman
t'aqanchiq, segundanta waqman t'aqanchiq,
terceranta waqman t'aqallanchiqtaq.
Chaymanta pirqakapunchiq.

Saramantañataq:

Chaymantaqa saratañataq uqharina a.
Sarata cosechanapaqqa ch'akinankama suyana,
ch'akiptinkamataq sarata ruthunchiq,
sara ruthuytawanqa, chuqlluta q'iwinchiq,
chaymantaqa jallch'ananchikpaq chhallata
pelonanchiq, chuqllutari trojaman jallch'anchiq.

anamanta, inamantawan

richkaspataq, wawakunawan tinkurqani, paykunap
naqa Bola Rumi comunidadmanta kanku, paykunari
sqanku, chayta rikuspa, nuqapis yanapariq jina,
mamanta parlarirqayku, cosechamanta, uywa
wayk'unamanta, pukllaykunamanta ima.
ay jinata willariwarqanku:

Pachti nina familia Csaro Albarracinta: tatankuta,
mamankuta, wewakunata ima.
Gankunari, imakunatatag, imaynatataq
comunidadchikichiqpi cosechankichiq?
Willariwayku!!!!!!!

Saramanta parlarinallapuni:

Saramantaqa, imaymana mikhunata ruwanchiq; t'antata
ruwakunchiq, lawapaq jak'uchikunchiq, sarawan aqhatapis
ruwanchiq.

Kay pampa jallp'akunapi sara cosechayta tukuytawan,
montemanñataq yaykupunchiq, chaypiñataq sarata
ruthumunchiq, chaypispis pelonallanchiqtaq,
chaymantaqa llusqipunchiq.

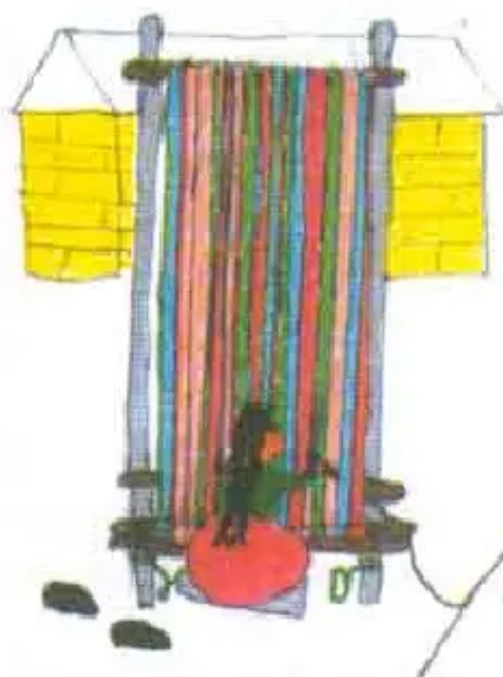
Trigo uqhariymantañataq:

Trigo uqhariyñataq qallarín.

Trigotaqa jusiwan ruthunchiq, cabillitasta churanchiq,
suk'an suk'an churanchiq. Chaymanta eraman q'ipinchiq,
chaypi kakun ch'akinankama. Chaymantaqa tractora
pusamunchiq, tractorwan chiqlachinchiq; wakinqa
burruwan, caballowan chiqlachinchiq, chiqlachiytawan
kamaqa wayrachinchiq, wayrachiytawanqa jalch'akapunchiq,
trojakapullanchiq. Trojakun mikhunapaq, tarpunapaq ima.
Kaypi ajinalla puquytaqa uqhariyku.

Kay jinata, phuchkayku, khiwiyku, k'antiyku, chanta awayku... awanamanta

Wawakuna Taracollo
comunidadmanta
unaysituña Añaskitu
p'anqata
ñawirichkanku, sapa
kuti siqiykunataq,
qillqaykunata
apachimunku.
Ajinapi, paykuna
kallankutaq Añaskitu
ruwaqkuna.

Kay jinata awanata awanku phuchkanku khi-
winku tininku chanta kaminku chaymanta
telanku chaymanta llawanku chuxurkatam
ku qaytuwanawa telaman chanta awa
xurkuta ugharimunku chaymantaq ma-
tinku chanta awanku asta samaykama
chanta awan munu tukurpakun yapchun
awan chantaga astachisikama awan
chisitaq oqtapen awantaqa chantaga
waykun

Roberta Recalder Ramos
cacho quinto taracollo

Imaninkichiqtaq qankuna, kay jinata
willariwasqanchiqmanta. Qankunari imakunataq
wasiykichiqpi yachakunkichiq. Willarillawaykuman ari.
Qillqarinaykichiqta suyasaqayku.

Asamblea Constituyente manta parlarinapuni

Pueblos
Originarios, Indígenas,
Campesinos imaraykutaq Asamblea
Constituyente ruwakunanta munayku.

**Asamblea Constituyente ruwakunan
tiyan, mana atipachikusunmanchu**

Kay jallp'a patapi
p'utuq
campesinos,
indígenas, originarios
América Latina

jap'iyanta, unaymantapachaña

derechosninchiq, kawsayninchiq respetasqa
kananta mañachkanchiq.

Kunankamaqa
uqkunalla patrones jina
munasqallankuta
ruwanku. Asamblea
Constituyentewan
chayqa tukukunan
tiyan, musuq kawsayta
tarina kachkan,
tukuyninchiqpaq
yuyayninwan, tukuy pata
parlayninwan ima.

Asamblea
Constituyentewan
kay Bolivia
suyunchiqpi kawsayta
tiwrananchiq tiyan.

Bolivia suyunchiqpi 1990 watapi jaqay q'uñi
jallp'akunamanta indígenas ñawpaq kaq puriyta
qallarirqanku, paykunapis Tierra-Territorioman
derechoyuq kasqanku respetakunanpaq.
Jinamanta, unaymantapachaña pata chiri
jallp'akunapi kawsakuqkuna may chhika
uqharikuykunawan, puririykunawan originarios jina
territorioman derechoyuq kasqanchiqta
mañallasanchiqtaq.

1994 watapi Constitución Política del Estado
Mama Ley tumpata allinchakurqa, chaypi
sut'imanta Originarios, Indígenas derechoyuq
kasqanchiqta riqsikurqa, jinallataq Bolivia suyupi
tukuy laya culturayuq, tukuy laya parlayniyuq
kasqanchiq riqsikullarqataq.

Kunitanqa usqayllata Ley Convocatoria Asamblea
Constituyentepaq llugsinanta, uk runa jinalla mat'ina kanman.

Qhipan

Añaskitu p'anqakunapi Asamblea Constituyente manta parlarillasunpuni.

qanchis

7

Raqaypampi wawakunaqa tukuy
imata pukllayku.
Qhariwawakunaqa pelotawan
pukllanku, pelotata jayt'anku,
chayllataña pukllayta munanku,
manaña waq pukllayqa tiyanchu.

(María Lila Albarracín)

María Lila Albarracín

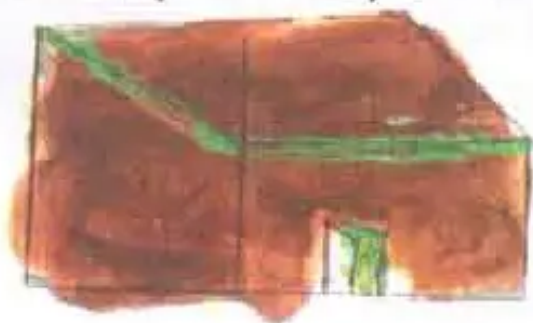
**imas
imas
kanman**

Pukllarikuna...

Ñawpa pachapi kuraq
tatakuna,
ima pukllaykunatataq pukllaq
kanku?. Kunanri kikinta
pukllachkallanchiqpunichu?
manañachu?. Tukurispá
Añaskituman willarimuychiq.
Qhipan p'anqapi
churanapaq.

Imas imas kanman

Patan qhuchi pelo,
uran q'ara waqta.

**Imas imas
kanman**

Colchón
q'ipisitu,
peya, peya
chakisitu

Kay imasmarita
Milluni
Comunidadmanta
apachimunku.
Pachi nispa,
imasmarikunachiq
kutichiyinta
tarinakama.

Waq p'unchaykama. Qhipan p'anqa ñawirispá
tinkurillasuntaq. Chaykamallaña.

